

Våren är här! – och talkoverksamheten har startat! Både vid båtmuseet (nedan) och vid Brinken.

Planen invid båtmuseet var så här rekordfylld under vårvintern (30 mars), och det mesta virket är ännu kvar. Det är däremot inte träden längst t.h. i bild: museiföreningen beslöt senaste höst att de nedtas för att förekomma vindfall på elledningarna och museibyggnader. Gemensamma skifteslaget donerade träden (virket), Vasa elektriska fällde dem gratis 16 april, och museiföreningen höll "huggtalko" 26 april (12 deltagare), brandkårens ungdomssektion bränner riset. Båtmuseet syns nu bättre, och Åminne öppnar sig ljusare än tidigare för besökaren. **Välkommen!**

Vällingklockan vid Brinkens museum

ORDFÖRANDENS TANKAR

Vasa Teaters chef **Erik Kiviniemi** berättade nyligen under Aktia-Dagen, om hur viktig framförhållningen är inom teatern.

Framförhållning, i hembygds- och museiverksamheten, är den drivfjäder som är av största betydelse när det gäller planering av verksamheten. Utan den glömmar vi lätt att ta allt det tillvara som idag kan verka "normalt" och ingenting "speciellt". Varje gång man vill kasta bort föremål eller skrifter, borde man just ha den framförhållningen att kunna se in i framtiden och förstå betydelsen av att samla på just det som verkar så "onödigt"

Museifolket i Malax har också framförhållning när det gäller arkiveringen. En liten grupp under den Lokalhistoriska arbetsgruppen har senaste år gett sig på allvar i kast med uppgiften att planera hur och var arkivering lämpligast kunde ske.

Genom bidrag från **Kulturfonden** kommer denna framförhållning att leda till ett slutresultat i och med inledandet av bygget för ett eget arkiv, som hela bygden har nytta av.

I den övriga verksamheten gäller det för oss alla att igen och igen visa prov på just denna framförhållning. Kom med och förverkliga de idéer som Du bär på.

Glada vårhälsningar!
Lorenz Uthardt
Ordförande

FULL FART i föreningen under 2002

Vid sitt årsmöte i mars kunde museiföreningen presentera en närmare tio-sidig verksamhetsberättelse full med omnämmanden av olika aktiviteter och arrangemang under 2002: interna möten och planeringstillfällen, utställningar och evenemang för allmänheten, kontakt- och informationverksamhet osv.

Igen en gång kunde årsmötesdeltagarna alltså imponeras av ett högst aktivt verksamhetsår, och de ord av uppskattning och uppmuntran som den nya kommundirektören **Anna-Lena Palomäki** i egenskap av hedersgäst yttrade kändes därför både välkomna och välförtjänta.

Av nya sekreteraren **Susanne Lagus** allmänna redogörelse framgick bl.a. att föreningens medlemsantal under 2002 ökade till 177, att föreningen sysselsatt ett tiotal avlönade anställda för guidning och underhållsarbeten, att olika instanser understött föreningen med sammanlagt ca 8.500 euro, och att föreningen bland mera speciella insatser också i år tillsammans med Lions Club gett ut "Aanacko" samt ordnat en hembygdsfest och en sommarresa för medlemmar och andra, denna gång med Kauhajoki-Jurva som resmål. Det plock i olika detaljaktiviteter som görs nedan ger en begränsad men kanske ändå representativ bild av vad som under fjolåret försiggått inom föreningens numera fyra olika verksamhetsområden.

Brinkens museum
Guidningen på Brinken försiggick tiden 15.6-4.8, men regelbundna talkoarbeten inleddes redan i maj, och kaffeserveringssöndagar hölls också utanför guidningssäsongen.

En linutställning ägnades särskilt arbete, och färdigställandet av jordbruksutställningen "Bondens år" tog viktiga steg framåt. Ifråga om byggnaderna på området inleddes inredningen av vindsutrymmena i Malm-Kalas stuga, och ladan i västra utkanten fick nytt tak av halm, som blivit över från en av När-TV dokumenterad ritroskning i Övermalax.

En av Brinkens verkliga sevärdheter, dvs museitrdgården, vårdades och utvecklades

lades fortsättningsvis under trädgårdstekniker **Irma Lintulaaksos** ledning. Även detta år stödde **Rikalas trädgårdsstiftelse** arbetet på trädgården, som bl.a. var representerad bland utställarna på en trädgårdsmässa i Korsholm i april, och på hösten besöktes av ett team från den finlands-svenska televisionen för filmning av ett teve-inslag.

Förutom guidningsverksamheten ordnades för allmänheten i samarbete med Övermalax byrå och Malax församling

hembygdsgårdar i juli. Huvudfesten i museiföreningens regi 14.7. inleddes med festgudstjänst i Malax kyrka, varefter den mycket talrika skaran deltagare på ett sommarsoligt Brinken trakterades med bl.a. köttsoffa, musikprogram, kulturstig och festtal av redaktör **Bertel Nygård**.

En "våffel- och blomdag" 7.9. samlade ett femtiotal besökare, som kunde inhandla produkter från museitradgården: blommor, frön och äppelmos. Såväl Malax konstklubb som Malax-Korsnäs bildkonstskola höll varsin temadag på området i augusti-september.

Kvarkens båtmuseum

Här kom de 300-400 besökarna som vanligt mest från andra kommuner eller andra länder, vilket åter en gång understryker museets ställning som något mer än enbart en byinstitution.

Museets specialinriktning framkommer också i dess kontakter med enskilda utomstående och samverkanspartners. Under 2002 förekom sålunda bl.a. samråde med amatörforskarna **Torsten Rabb** och **Bengt Lerviks** beträffande gamla ekstockar respektive säljakt och lodbössor, och i samarbete med Allmogeåbåtföreningen Knopen i Vasa kompletterades de ordinära båt-samlingarna och den stående utställningen om säljakt med den nya utställningen "Svalustjärten – Ett båtbygge – Rakennamme veneen", där museets "schvölosjärt" placerats i mitten av en omfattande plansch-expo som visar hur ett replikbygge av båten gått till, steg för steg och i alla detaljer.

Bland andra samarbetsprojekt kan man nämna "Pomo-projektet" för olika sammanlutningar med verksamhet i Åminne, deltagandet i årets postrodd tillsammans med Malax navigationsklubb och härbärgerandet av en medborgarinstitutskurs i båt-mätning.

Underhållsarbeten med hjälp av både avlönade anställda och talkokrafter försiggick på området, och särskilt utmärkte sig den idérike och bestyrtsamme sommar-åminnebon **Bror Antus** med värdefulla planeringsuppslag och förbättringsinsatser.

En del av båt-motorsamlingen som ordnats av Bror Antus

En upptakt till utökning av byggnadsbeståndet var omhändertagandet av Sven Långs lada i Storsjön, som i år kommer att återuppyggas på båtmuseiområdet.

Järnåldersleden

Arkeologi

Den arkeologiska verksamheten under **Siri Hagbacks** ledning gällde alltså i första hand Järnåldersleden i Nissashaga, som under året fyllde 20 år. Jubileumet försiggick visserligen bara i arbetets tecken, men aktiviteterna fick ändå litet särprägel i och med att de iståndsättningsarbeten på allvar inleddes, som Museiverket i sin färskaste skötselplan för området rekommenderat.

Framför allt hann flera nästan intill osynlighet övervuxna forngravar och gamla stengårdsgårdar röjas och friläggas, så att de både ur informativ och estetisk synpunkt framträder på ett alldeles annat sätt än tidigare. Dessutom prövades med hjälp av anslag från Västra Finlands miljöcentral ett helt nytt – och, som det skulle visa sig, mycket effektivt – grepp i miljövärden kring fornstigen: en skock på elva får från Revahls fårfarm fick under sommarmånaderna beta bort gräs och sly inom en särskilt inhägnad del av området.

Lokalhistoria

Året 2002 var det andra året för museiföreningens nya lokalhistoriska verksamhetssektor, och innebar såväl fortsatt arbete på som slutförande av olika projekt. **K-J Sjöströms** manuskript om den tidigare "fattiggården" i Malax fullbordades och inom ramen för utredandet av kommunens tidigare musikliv färdigställde **Runo Östvall** bidrag om blås- och stråkorkesterverksamhet. Artiklar från pågående projekt publicerades också bl.a. i gruppen Aktiv närkulturs ALBUM. Ett nyväckt intresse för den tidigare hemslojden av möbler hann också föranleda en viss aktivitet.

I samarbete med medborgarinstitutet genomfördes en kort höstkurs i lokalhistoriskt arbete, ledd av doc. **Holger Wester**, till vilken representanter för olika institutioner och sammanslutningar inbjöds. Kursen aktualiserade bl.a. behovet av en allmän historieskrivning över Malax, och lokalhistoriesektorn kom sedan att spela en aktiv roll i förberedelserna för att återuppta det tidigare avbrutna kommunhistorikprojekt, som nu igen kommer att drivas vidare med Malax kommun som formell huvudaktör. Även planerna på ett eget museiarkiv kunde, som nedan framgår, på ett avgörande sätt föras framåt. ■

Vi bygger ett eget arkiv!

Ett återkommande huvudbry för museiföreningen har länge varit hur dess samlingar av textilier, bild- och textdokument mm på bästa sätt kunde uppbevaras. Efter att olika uppslag avlöst varandra valde föreningen ifjol att gå in för uppförandet av en särskild arkivbyggnad på Brinken.

Med planeringspengar från **Svenska kulturfonden** och experthjälp av byggnadsingenjör **Christer Öhman** konkretiserades idén under fjolåret i ritningar och kostnadskalkyler. Penningstöd som kulturfonden i december ytterligare beviljade gör det möjligt att klara av byggnadslovsprocedurerna och starta själva byg-

andet redan i år. Det hela får ses som en litet djärv satsning, och Malax museiförening torde faktiskt vara pionjär i Svenskfinland med att uppföra ett eget arkiv. Alltså ett bygge att yvas litet över, men något skrytbygge till det yttre kommer det inte att bli – snarare då en röd liten stuga som i utkanten av Brinkenområdet smälter in i den övriga miljön.

Anslagen hittills förslår väl inte för mycket mer än grundarbetena, och byggnadstakten får lov att följa den takt i vilken bidrag utifrån beviljas. Men början är gjord och vi får under några år framöver med spänning följa med hur arkivbygget reser sig.

Arkivbyggnaden (10 x 6 m) sedd från söder enligt Christer Öhmans skiss. Byggnaden innehåller ett arkivrum och ett forskarrum. Arkivbyggnaden placeras mellan soldattorpet och loftsbyggnaden i norra delen av museiområdet.

Hjälp!

Museiföreningen är ju alltid intresserad av "allt gammalt" - så ta

kontakt ifall du har intressant information om gångna händelser i bygden, om du har gamla bilder, dokument eller föremål att visa upp eller donera till föreningen, osv. Som vi i tidigare nr av Vällingklockan antytt tar vi f.n. särskilt gärna emot fotografier, föremål och berättad information som berör

- **gammaldags bondgöromål** (inkl. hemslöjd, hushållssysslor, skogs- och virkesarbete mm)

- **tidigare musiker och sång- och musikverksamhet** (inkl. gamla visor, dansbaneliv, osv)

- **snickeriverksamhet i det gamla Malax.** Särskilt intressant är den i Yttermalax allmänt utbredda "hemsnickeriverksamheten" med tillverkning av möbler både för torgförsäljning och på enskild beställning. All information är välkommen beträffande vem som snickrade och hur verksamheten bedrevs (inkl. arbetssätt, saluförande, olika möbelmodeller, mm), och många kan kanske visa upp gamla ritningar eller möbler från tidigt 1900-tal, ev. ännu äldre.

- Inom den nya lokalhistoriska verksamheten finns dessutom ett **skriande behov av frivilliga som kunde vara behjälpliga i olika skeden av historikarbete**, t.ex. genom att ge tips om personer eller andra källor som kunde ge värdefull information om gångna tider, genom att själva samla in sådan information t.ex. via intervjuer med äldre personer, o. likn.

Kontakt kan tas med Leif Finnäs (tel 3651063 el. 050-5252513) eller **Göran Strömfors** (3651123) eller med någon **annan styrelsemedlem**, beträffande snickeriverksamheten även med **John Forsberg** (3175555 el. 3651477).

Upprop ger resultat

Genom Vällingklockans förra upprop om Bio Lyran har biografens namngivargåta sgs lösts av **Ernst Ahlskog**. Så här skriver han:

-- "Jag har även fått museiföreningens medlemsblad och tackar för det. I nämnda blad efterfrågas vem "sign.A.Ö." kunde vara, som vann första pris i den via Vbl. utlysta tävlingen om namnet på Bio Lyran. Det kan vara **Alice Österblad** från Över-Malax, gift med Gunnar Fant i Petsmo, eller **Adele Österblad** troligen gift med en karelare vid namn Ahokas; bor troligen i Vasa. Jag är helt övertygad om att det var en med namnet Österblad från Över-Malax. För namnförslaget Bio Rita stod **Ernst Ahlskog** och det inbringade 10 fribiljetter. Första pristagaren, har jag för mej, erhöll 20 fribiljetter. Någon gammal biobiljett från Bio Lyran har jag däremot inte." --- ■

Ta vara på museiföreningens sommarutbud!

Även om museiföreningen är aktiv året om, innebär sommarmånaderna särskilt intensiva och mångsidiga verksamheter, och inte minst sådana verksamheter som var och en med behållning kan ta del av. Vi sammanfattar här något av vad som förestår, och **välkomnar alla** att på ett eller annat sätt ta vara på de möjligheter som bjuds.

● Museiområdena **Brinkens museum och Kvarkens båtmuseum öppethålls varje dag**

23 juni – 10 augusti kl 13–18. Observera: Brinkens museum håller öppet **även följande söndagar kl 12-16:** 18 och 25 maj; 1, 8 och 15 juni; 17, 24 och 31 augusti; samt 7 och 14 september. Upplev Orregårdens trädgård från tidig vår till sen höst! Kaffeservering vid Brinkens museum alla dagar, samt blomförsäljning. Böcker och vykort säljs vid båda museerna. Ta med vänner och bekanta till våra museiområden! – Vill du göra en utflykt i det gröna? Styr då kosan till Nissashaga i Storsjön och upplev **Järnåldersleden**. Fäbodstugan och sjudarladan är **öppna året om**. Bekanta dig med Malax fornhistoria, se det nya landskapet som växer fram allteftersom fåren betar av det!

● **Delta i talkoverksamhet från mitten av maj, kl 18 alla måndagskvällar på Brinken och alla torsdagskvällar vid båtmuseet!**

Nya talkoarbetare tillkommer varje år, och det finns lämpliga sysslor för envar, allt efter intressen, ork och färdigheter: trädgårdsjobb, istandsättning av byggnader och uteområden, städnings- och uppretningsarbete, ordnande av utställningsföremål och sortering av ogenomgången material. **Gratis kaffe med dopp bjuds**, och man är fri att infinna sig mera eller mindre regelbundet och anstränga sig mera eller mindre helhjärtat.

● **En sommarresa** arrangerar föreningen också i år i juli eller augusti, med resmål och -rutt som senare bestäms. Ge gärna förslag på resmål till Britt-Helen Flemming, tel 3654572.

● **Tillfällen för allmänheten** kommer att ordnas åtminstone i form av **hembygdsdagar i samarbete med Övermalax byråd den 12-13 juli vid Knösgården respektive Brinken**. Museiföreningen svarar för arrangemangen den sistnämnda dagen, som börjar med festgudstjänst i kyrkan och fortsätter på Brinken med attraktioner såsom körsång, spelmansmusik, kulturstig, föredrag, mat- och kaffeservering, blomförsäljning mm.

Noterat

Ny sekreterare

Föreningens nya sekreterare är **Susanne Lagus**. Hon är filosofie magister på en avhandling om Orregårdens trädgård, och sedan ett år tillbaka med familjen bosatt i Malax. Hon efterträder Margaretha Lindholm, som numera är vicesekreterare.

Almedahl dokumenterat!

Oy Almedahls Ab 30-åriga industriepok i Malax upphörde i februari i år. Från oktober 2002 har lingarnsproduktionen dokumenterats av forskare **Tuija Mikkonen** (projektledare), **Leif Finnäs**, **Siri Hagback**, **Stig Hallbäck**, **Margaretha Lindholm**, **Göran Strömfors** och **Gunvor Revahl**.

Historisk översikt, byggnadsdokumentation, maskiner, arbetsprocesser och sociala förhållanden har dokumenterats genom arkivstudier, fotografering och videobandning, inventering, uppmätning och intervjuer. Ett rikt material har erhållits, vilket som bäst sammanställs i bl.a. en slutrapport.

Museiföreningen erhåller allt dokumentationsmaterial, liksom den redan fått en mängd föremål från fabriken. En utställning planeras, och materialet ger stoff för vidare presentationer framöver. Museiföreningen och dess lokalhistoriska grupp är som synes nära anknutna till projektet, som finansiellt stöts av **Oy Almedahl Ab, Malax kommun** och **Sparbanksstiftelsen i Malax**.

Industridokumentation är rätt ovanlig i Finland och Almedahl-projektet har redan väckt uppmärksamhet och gett god PR.

Ta kontakt!

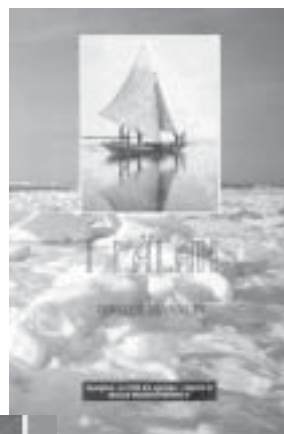
Närmare uppgifter om medlemskap, talkoarbeten, donationer mm ger styrelsemedlemmarna 2003:

Lorenz Uthardt (ordf.) 365 4541
Karl-Gustav Dahlsten (viceordf.) 365 4371
Susanne Lagus (sekr.) 365 1944
Maggan Lindholm (vicesekr.) 0505403895
Britt-Helen Flemming (kassör) 365 4572,
Siri Hagback 365 4344
Göran Strömfors (båtmus. sekr.) 365 1123
Majvor Sundbäck 0407613384
Inga Österblad 365 1808
Leif Finnäs (utom styr.) 365 1063
Internet: <http://malax.museum.fi>

Vällingklockan. Maj 2003

Redaktör: Leif Finnäs. Layout och bilder (om ej annat nämns): Göran Strömfors / Malax museiförenings bildsamling

Böcker, kort till salu

Hammarbandet
13 euro

I fälan 8 euro

Maritimt arv i Österbotten 13 euro

Offerstenar i Malax 3 euro

Järnåldersleden 1,50 euro

Rautakauden polku 1,50 euro

Aanacko (gamla, olika år) 2,50 euro

Båtteckningar 1 euro

Infoblad - Tiedotuslehti 1,50 euro

Kort 0,50 euro

Säljs vid Brinkens museum och Kvarkens båtmuseum i sommar.

Försäljning: Karl-Gustav Dahlsten, Nämndesbackv. 114, 66140 Övermalax, tel. 06-3654371

Museiföreningens nya böcker och vykort utkommer i juni!

Historia kring fattiggården i Malax

Av Karl-Johan Sjöström

Fattiggården i Malax (flygbild 1971; Doris Hagstrands bild, ingår i boken)

På lodbössans tid (arbetsnamn) Av Bengt Lerviks

Flera nya vykort!